

ՊԱՅՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 8 ՄԷԶ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 10 ՄԷԶ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 4 ՄԷԶ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 3 ՄԷԶ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 60 ՊՐՅ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 10 ՄԷԶ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 4 ՄԷԶ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 3 ՄԷԶ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 60 ՊՐՅ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 10 ՄԷԶ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 4 ՄԷԶ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 3 ՄԷԶ
Յարեկան գին և Պայտոյ հար 60 ՊՐՅ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՍԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 18 ՄԱՐՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Գերմանական կայսրութեան հաստատած եկեղեցական նոր օրինաց դէմ Հռոմի Պապին հանած վերջին կոնդակն, որով Գերմանիոյ կաթողիկոսները նոր օրինաց չհնազանդելու կը հրաւիրէ, Գերմանիոյ և իտալիոյ կառավարութեանց մէջ բանակցութեան նիւթ եղած կերէի:

Իտալական Օրինիոնէ լրագրին խօսքին նայելով, Գերմանական կառավարութիւնը դառնաւ և իտալիոյ կառավարութեան թէ ինչո՞ւ ազատ կը թողու Պապին և թոյլ կու տայ որ Պապին արքունեաց դէմ անհաճոյ կոնդակներ կարձակէ Հռոմէն:

Այս լուրը Գերմանիոյ և իտալիոյ լրագրաց մէջ չկրճվիմարանութեան նիւթ եղած է այս օրերս:

Գերմանական լրագիրք կը պընդեն թէ արդարեւ Պապն իտալիոյ տէրութեան հպարտակ չէ, բայց քանի որ իտալիոյ հողին մէջ նստած է, իտալական կառավարութիւնը պէտք չէ թող տայ անոր, որ Հռոմ նստելէն օգուտ քաղելով՝ օտար վեհապետի մը հպատակներն անհնազանդութեան դրօշէ:

Իտալական լրագիրք ալ Պապին ի կրօնական անկախ ըլլալուն նկատմամբ իտալական կառավարութեան հաստատած ապահովութեան կամ երաշխաւ օրութեան օրէնքը ցոյց տալով կը պնդեն թէ կառավարութիւնը նոր օրինաց համաձայն չլընար Պապն արդարեւ իւր կրօնական ընդհանուր իրաւասութիւնը դործածելէ:

Գերմանացիք կը պատասխանեն այս առարկութեան թէ իրենց համար այդ օրէնքը դպրութիւն չունի, արդարեւ իտալիոյ կառավարութիւնը Պապին հետ ունեցած յարաբերութիւնները կանոնաւորել ուղիք է այդպիսի օրէնք մը հաստատելով, բայց այդ օրէնքը պէտք չէ իրենց շահուն դարձնել թոյլ տալով որ Պապն անպատու հաս իրենց դէմ յարձակում ընէ Հռոմէն:

Գերմանական լրագրաց այս փաստաբանութիւնն եթէ մինչև իւր վերջին հետեւութիւնը մղուի, եղբայրացութիւնն ուրիշ բան չըլլար, բայց եթէ պահանջել իտալիոյ կառավարութիւնէն որ Պապին դէմ զարգացան միջոցներ գործածէ, և եթէ հարկ ըլլայ՝ վաճառէ իսկ իտալիոյ հողէն:

Իտալական լրագրաց մեծ մասը բնականաբար չեն ընդունիր և կը հերքեն Գերմանացաց այս առարկութիւնը:

Քանի որ, կըսեն, իտալիոյ կառա-

վարութիւնը Պապին կրօնական անկախութիւնն օրէնքով ապահոված է, այն ազատութիւնը խախտելու կամ չարաչար գործածելուն պատասխանատու չէ: Եւ առաջին օրինակը դպրոց պապական կոնդակն մը լրագրաց միջոցաւ հրատարակութիւնը կըրնայ արգելու: Իսկ օտար երկրի մօրինաց դէմ կըրնայ յայտարարութեան մը հրատարակութիւնն արգելելու օրէնք մը չունի վերջապէս, կըսեն, մէկ կողմէ ապահովութեան օրէնքը թոյլ չտար Գերմանիոյ կաթողիկոսաց ուղղած կոնդակին համար Պապին անհաճոյ իստ ընել, միւս կողմէ հասարակայնի օրէնքը չներկը այն կոնդակին հրատարակման համար տղադրական դատ բանալ լրագրաց դէմ:

Կերէի որ իտալիոյ կառավարութիւնն ալ այս մտքը պատասխան տրուէր է Հռոմի Գերմանական դեսպանին ըրած դիտողութեանց, որք առայժմ բերանացի բանակցութեանց ստանձնէն անդին անցած չեն: Բայց երբոր Պապն իւր ընթացքը շարունակէ, հաւանական է որ ինքիւն աւերի ծանր կերպարանք մ'առնուի, և մինչև իսկ երկու կառավարութեանց գլխաւորն պատճառ ըլլայ:

Աւստրո-Հունգարիոյ կայսեր մօտ օրերս Գաղմախոյ կողմերն ուղեւորելուն առթիւ վենետիկ երթալու և իտալիոյ թագաւորին հետ տեսակցելու որոշումը խիստ դժուարացիչ արձագանք մը գտած է եւրոպական լրագրաց մէջ: Ամեն ալ Ֆրանսիական Յոլիէի կայսեր վեհանքն անձնուրացութիւնը կը գովեն, որով անցելոյն անհաճոյ յիշատակները մուսուլմանութեան մէջ թաղելու և երկու տէրութեանց մէջ մշտնջենաւոր բարեկամութիւն հաստատելու խորհրդով իւր անձնական դիրքադրացութիւնը կըրեցնէ, և ժամանակաւ իւր իշխանութեան ներքեւ եղած քաղաք մ'իւր հին ստիւնն հետ անսակցելու տեղի կընտրէ:

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողք, իտալիոյ թագաւորն 1873 ին վիեննայի տրուեստահանգէսին ժամանակ վիեննա երթալով այցելութիւն տրուած էր Աւստրո-Հունգարիոյ կայսեր: Այն ժամանակէն ի վեր քանիցս զոյց եղած էր փոխադարձ այցելութեան, բայց կատարում չէր գտած, այնպէս որ ի վերջոյ անտաճ մանաբար յետաճուած կը կարծուէր՝ դիտարկուէն անսակցութեան տեղ մ'որոշելու գլխաւորութեանց պատճառաւ: Հռոմ անհնար կըրտուէր՝ որովհետեւ կայսրն Հռոմ երթալէն չէր կրնար Պապին այցելութիւն չտալ, և այն ժամանակ Գալիքիա իւր վատիկանի մէջ ապաստանութեան կամ նախապատուութեան խնդիրներ

կը ծագէին անշուշտ, և հետեւաբար մին կամ միւսը կը լիբերալութեան ֆիւրէնցա կամ նաբոյի ալ՝ կայսեր ազգական դահաղուրդ վեհապետաց մայրաքաղաքներն ըլլալուն պատճառաւ չէին կրնար յարմարիլ:

Այս գլխաւորութեանց տմենն ալ մէկէն ի մէկ լուծեց կայսրը՝ վենետիկն բնաւերով, և այնպէս բարոյական արիւթեան և անձնուրացութեան աղիւս փորձ մը տուաւ ցուցնելով թէ քաղաքական պարագայից և իւր կայսրութեան շահուց առջև իւր անձնական զգայունքը գիտէ զոհել: Այս պատճառաւ Աւստրիոյ ազատամիտ կուսակցութիւնը ծախահարութեամբ ընդունեց կայսեր ըրած որոշումն, որոյ մէջ անցելոյն դառն յիշատակները մոռնալու, ազատութեան դատին նոր գրաւական մը տալու և քաղաքական կուսակցութեան յայտերը ցրելու նշաններ կը տեսնեն: Աւստրիոյ հայրենասէրներն իրաւամբ նշմարելու առանձն կըրէ Տէպա լրագիրը, թէ կայսեր վենետիկ երթալն իրեն նշաւատութիւն չէ բնաւ, և կրնայ բարձրագլուխ հոն մոնել, որովհետեւ փութօճճայի և Լիսապոլի ճակատամարտներէն յաղթական ելնելէ ետեւ իւր յօժար կամքը հրաժարած է վենետիկէն:

Ընդհանուր աշխարհագրութեան նկատմամբ ալ Ֆրանսիական Յոլիէի կայսեր այս որոշումն էւրոպայի վրայ լուս ապաւորութիւն ըրած է, որովհետեւ մէկ կողմէ Ռուսիոյ և միւս կողմէ իտալիոյ հետ մտերիմ յարաբերութիւն հաստատելով՝ Աւստրիա անկախ և անկասկածելի դէպք մը կըրտանայ Բալքան առջև, և ի հարկին կրնայ ծանր կշռել ընդհանուր աշխարհագրութեան նօժարին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պելկրատ 25 մարտ.
Աղգային ժողովը լուծուեցաւ: Նոր ընտրութիւնը մինչև չորս ամիս պիտի կատարուին:

Լոնտրա 25 մարտ.
Կալէսի իշխանը թեմէն կերպիւ հիւանդ է:

Մաթրիա 25 մարտ.
Քարրուսեանց հետ մօտ օւշն իրաւախօսութիւն մը կնքելու գործն ստուգուած կերէի:

Մաթրիա 25 մարտ.
Կառավարութիւնը Կիւսթալ շուգենաւին դործին համար Գերմանական կառավարութեան հատուցում տալու մտադիր է:

Պայտոն 26 մարտ.
Տօն Գարլուս օր քան զօր կը կորսնցնէ իւր կողմնակիցներն, որք կը քաշուին իւր բանակէն և Տօն Ալֆօնս թագաւորին խոտայած նե-

ՊԱՅՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 8 ՄԷԶ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 10 ՄԷԶ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 4 ՄԷԶ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 3 ՄԷԶ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 60 ՊՐՅ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 10 ՄԷԶ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 4 ՄԷԶ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 3 ՄԷԶ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 60 ՊՐՅ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 10 ՄԷԶ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 4 ՄԷԶ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 3 ՄԷԶ
Կառավարութեան և Պայտոյ հար 60 ՊՐՅ

րողութիւնը կընդունին: Իրաւախօս հոլիւտն պայմանագիրն ստորագրուելու վրայ է:

Փարիզ 26 մարտ.
Կը հաւատարմութիւն Գերմանիոյ կառավարութիւնը Պրուսիոյ կաթողիկոսութեան իրեն դէմ գործածած կծու լեզուին համար դառնաւ ըրեր է Պրուսիոյ կառավարութեան:

Պելկրատ 27 մարտ.
Կայսեր յիտալիա ուղիս օրութիւնը մայիս 13ին պիտի ըլլայ՝ երբոր Ռուսիոյ կայսրն Լամէն մեկնի:

Փարիզ 27 մարտ.
Պ. Լալար Գինէ քաջ դրագէտ և մատենագիրը մեռաւ 72 տարեկան հասակի մէջ:

Պայտոն 27 մարտ.
Քարրուսեան չորս գաւառաց պատգամաւորութիւնը Լալիէյա գաւառի իւր 8օն քարտի պահանջած նոր տուրքը մերժեցին: Տօն Գարլուս քաշուելու սպառնալիք կընէ:

Պելկրատ 27 մարտ.
Քաղաքապետական ժողովները գոհութեան նամակներ գրեցին Միլանի իշխանին՝ աղգային ժողովոյ լուծման համար, որոյ մեծամասնութիւնը խուժանակութեան և հասարականութեան յարեալ էր:

Մաթրիա 27 մարտ.
Ալֆօնս թագաւորին զօրքերը նոր յաղթութիւններ ձեռք բերին: Մինչև անգամ երկու բանակաց յաւաքապահ գունդերն եղբայրութեան ձեռք տուին իրարու: Երբեք կրնայ երթագրուել թէ Տօն Գարլուսի դործը լինալու մօտ է:

Լոնտրա 27 մարտ.

Պ. Բոն.	43 1/2
Իոն	3865 —
»	1869 57 1/8
»	1874 67 3/8
»	1872 82 1/8
»	1873 55 9/16

Նոր փոխառութիւն —
Առաջ Բոն. 93

Լիվերքու 27 մարտ.
Բաւարի Միլանի—Օրէն 8
» Ֆալս 8օրէն 5 1/4
Ծախուած 45000 հակ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շաբաթ օրը վեհ. Սուլթանին շինել տուած նոր մզկիթն հիմնադրութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ մեծ հանդիսի ի ներկայութեան Բարձր. Մեծ—Կալաքալին, Բարձր. Շէյխիւլ Իսլամ Էֆէնդիին, Բարձր. Կայսրոգի Եւսուֆ Խիլէտին Էֆէնդիին և համայն նախարարաց տէրութեան:

Արարողութիւնն ետեւ տէրութեան նախարարները կայսերական

պատան երկնքով վերջ. Սուրբանին
ներկայանալու պատիւ ունեցան :

Իրիկունը Բարձր. Մեծ. Եպար-
քոսը մեծ կոչունք մը տուաւ տէրու-
թեան նախարարաց և օտար դեւ-
պանաց :

Բարձր. Մահմադ Նէտիմ փաշան
այսօր Կ. Պօլիս կ'ապաստուի :

Մայրաքաղաքիս Գաղղիական դեւ-
պան վճիկ կ'ունեն, որ քանի մ'ամսէ
ի վեր փարիկ էր, կ'իրակի առաւօտ
Կ. Պօլիս վերադարձաւ :

Վսեմ. Արքայազամ փաշան. Եղիպ-
տոսէն բերել տուած չորս ամենքն-
տիր արաքացի նժոյգ նուիրեց Վերջ.
Սուրբանին :

Յունաց վիզանթին լրագրին խօս-
քին նայելով. Բ. Գուռն երուսաղէմաց
կառավարէն ստացած նոր տեղեկու-
թեանց վրայ՝ երուսաղէմի Յունաց
Պատրիարքական տեղապահին ընտ-
րութիւնը վաւերացուցեր է :

Կիրակի առաւօտ Սարաճիսանէի
թագին մէջ Սիրիոյ կուսակալ Սուպհի
փաշայի տպարանքին առնանոցը բը-
ռնկելով այրեցաւ՝ առանց տպարան-
քին միւս մասերուն քնատ հասցնելու :

Եղիպտոսէն լուր կուտան թէ Տար-
փուրի հրաժարեալ Էմիրը մարտ 7ին
Խարթում հասեր է իւր չորս սրգուց,
32 ծառայից և 60 ուղեկցաց հետ :
17 ալ ընտիր նժոյգ բերեր է իւր հետ,
չորս Բարձր. Խալիփին ընծայ պիտի
տայ եղբոր :

Եղիպտոսի կառավարութիւնը
չ'զգենաւ մը գրկեր է Խարթում, Է-
միրն և ընտանիքը Գազիլէ բերելու
համար :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ			
ԵՍՏՆՍԵ ՈՒՄՈՒՄՆԷ			
17 մարտ երկուշաբթի իրիկուն		48	48
18 մարտ երեքշաբթի առտու			
բացուեցաւ		48	46
կէս օր		48	46
Կ. Պօլիս 17 մարտ.			
Սուրբ թէմէն իւրիւր թաղին ք. Սիրիոյ իրի.	8	4	
« փոխանակութեան »	5	35	
Կ. Պօլսոյ Պանքային »	6	34	
Բրէտի Թէնկուայ »	11	37	
Բրէտի Սթրոս-Թիւրք »	—	—	
Երկաթուղեաց հին »	30	433	7/8
Փոխ. 1863 »	»	332	
» 1865 »	»	356	
» 1869 »	»	292	
» 1872 »	»	82	1/2
» 1873 »	»	282	
Թրաւու էյ Փաւ. իր	3	75	
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՐԱՐԱՆ			
17 ՄԱՐՏ			
Սնդդ. իւրա	440	40	
Նարոյնի սակի »	87	48	
Իմրէսիալ Ռուս »	89		
Գլըրէի »	54	40	
Հինգ ֆրանք »	—		
Հինգ ֆրանք »	404	30	
Պղինձ »	422		

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն

Արդէն քանիցս անգամ այլ և
այլ առիթներով ըսած ենք թէ դա-
ւաւայ մէջ պատահած զեղծմունք,
զրկանք կամ հարստահարութիւնք
ուսելի դիւրաւ և շուտով կրնան ուղ-
ղուիլ կամ դարմանիլ դաւաւայ կու-
սակաւորուն ձեռքը. քան թէ կեդ-
րոնական վարչութեան ձեռքով թագ-
րիւրիւր գրուելով առ Բ. Գուռն և
Բ. Գուռն ալ իր թիւով ըլլալով և
տեղեկութիւն ուղղելով դաւաւա-
կան իշխանութիւններէն, որոց դէմ

դաւաւայի կերպարանք կ'առնուն,
շատ անգամ վարչութեան թագ-
րիւրները :

Եթէ դաւաւայ մէջ բանիւրուն
առաջնորդներ գտնուին, դաւաւա-
կան գործերը զրկելէ բովանդակա-
պէս հոն կրնան կարգադրուիլ՝ ա-
ռանց կեդրոնին օգնութեանը կու-
րօտելու, ինչպէս որ փորձերը տես-
նուած են միշտ այն դաւաւայ մէջ՝
ուր տէրութեան օրինաց հմուտ կեն-
ցադագէտ, անհաճելի և անձնուէր
առաջնորդներ գտնուած են :

Դժբաղդաբար այսօրիւնները խիստ
հազուադէպ ըլլալով, դաւաւական
գործերը զրկելէ բոլորովին կեդրո-
նական վարչութեան վրայ ծանրացած
են, մանաւանդ վերջին ժամանակ-
ներս, ուր բանիւրուն առաջնորդաց
թիւը՝ փոխանակուելով, օր քան
զօր կը նուազի մեր դաւաւաւորնակ
ազգայնաց դժբաղդութիւնէն :

Սրբազան Պատրիարք հայրն իւր
բազմամեայ փորձառութեամբ այս
տխուր վիճակին ծանօթ ըլլալով,
Պատրիարքական աթոռը նստելուն
պէս՝ իմաստուն խորհրդով շրջաբե-
րական նամակներ գրեց դաւաւայ
կուսակալներուն, և իւր Պատրիարք
ընտրութիւն ծանուցանելով՝ իմացուց
որ դաւաւայ մէջ պատահած իրո-
ղութեանց համար փոխանակ Բ.
Գուռն թագրիւր գրելու՝ ուղղակի ի-
րենց հետ պիտի բանակցի, կուսա-
կալները շատ գոհ կ'ընեն, և պատուա-
սիրական գրելով իրենց յօժարա-
փայլ պատրաստակաւութիւնը յայտ-
նեցին Ն. Սրբազան թեմէն կողմէ Է-
ղած առաջնորդութիւններն ամենայն
սիրով նկատողութեան տանելու և ի-
րենց ձեռքէն եկածն ընելու :

Հետեւեալ իրողութիւնն, որ Պատ-
րիարքարանէն հաղորդուած է մեզ,
Սրբազան Պատրիարք չօր այս գովե-
լի ձեռնարկութեան օգտաւէտ ար-
դիւնքներէն մին է, զոր բերկրու-
թեամբ սրտի կը փութանք հրատա-
րակել :

« Մշտ դաւաւի և յատկապէս Պու-
լանթի կողմերու ժողովրդաց կրած
հարստահարութեանց մասին դան-
դառներ յաճախուէն պատճառաւ՝
Ամեն. Սրբազան Պատրիարքն ուղղու-
կի Կարնոյ Բարձր. կուսակալին հա-
ղորդելով՝ դաւման և բարձունք խնդ-
րած էր նոյն հարստահարութեանց :
Այս անգամ նորէն հասած պաշտօ-
նական տեղեկութենէ մը կ'իմանայ
Ազգ. Պատրիարքարան թէ՛ Բարձր.
կուսակալը Նորին Ամեն. Սրբազան
թեմէ միջնորդութիւնը հաճութեամբ
ընդունելով՝ ազգու հրամանագիր
փութացուցեր է Մշտ կառավարու-
թեան յիշալ հարստահարութեանց
ընտրութեան և բարձմանը համար :
Միանգամայն խոստացեր է Բարձր.
կուսակալը այն դաւան մէջ շրջակայ
դաւաւներն այցելութեան ելած ժա-
մանակ Մշտ սահմաններն ալ անձամբ
աչքէ անցունելու և պէտք եղած կար-
գադրութիւններն ընել յանդարտու-
թիւն ժողովրդաց » :

17 Մարտ 1875 (Կէ՛)՝
Ի Պատրիարքարանի Հայոց
Կ. Պօլիս :

Հետեւեալ նամակը, զոր Ամասիոյ
կրօնական ժողովը գրած է մեզ, Բու-
ղաքական Աւետարեւր լրագրին մեր
դէմ ըրած առարկութեանց պատաս-
խան մ'է միանգամայն Ամասիոյ Հայ
Ժողովրդեան այս օրերս նորէն ի կը-
րօնափոխութիւն գիմուր պատճառ-
ներուն վրայ Ազգային վարչութեան
ուղղութիւնն արթնցնելու հրաւեր
մ'է :

Ազգասէր խմբագիր Մատիւ ար-
դիւնաշատ լրագրոյ :

... Լ. Ֆէնտի :

1638 թիւ պատուական թերթիդ
մէջ կարգացինք հետեւեալը. « Մայ-
րաքաղաքիս և դաւաւայ մէջ ա-
նոնք որ կրօնափոխութեան դիմած
են և կը դիմեն, ինչպէս որ ամեն
ս. ք. իստէ, ո՛չ թէ ներքին համոզ-
մամբ կամ փրկուելու յուսով, այլ՝
կամ շահամոլ բազմակիւնութեան,
կամ սիրահարութեան, կամ հարըս-
տահարութեանց դէմ պաշտպան-
ուելու և կամ տրոյց վճարումէ ազա-
տելու պատճառներով միայն իրենց
Ազգային եկեղեցիէն բաժնուած են » :

Մեք՝ ոտորագրեալքս՝ միայն մեր
երկրին համար ի խղճէ պաշտօնապէս
կը վկայենք, որ այս գրածն իւր անգի-
սի մէկ անձած կ'ընէ ճշմարտութիւն
մ'է, զոր ոչ ոք կարող է ամենաթե-
թեւ կերպով ուրանալու յանդիմել,
առանց հայհոյելու զյաւիտենական
և զերկրագործի ճշմարտութիւնն :

Փանդի Եղեւսեան սրբազանի նա-
խագրին օրով այս մեր վիճակայնոց-
մէ հարկաւոր դերպաստան ի կրօ-
նափոխութիւն դիմած են, ո՛չ թէ
ներքին համոզմամբ կամ փրկուելու
յուսով, այլ ճիշտ Զեմ յիշած պա-
րագանքներուն պատճառաւ :

Այս ըսածներնուս անտեղի վկայ
են նախ՝ լուսահաղի Գեորգ սրբազա-
նի բազմաթիւ գրութիւնները, զորս
այս մասին ի Պատրիարքարան ուղ-
ղած է նախ քան զկրօնափոխութիւ-
նը մեր վիճակայնոց, և զարման
խնդրած է այն ժամանակուս վար-
չութիւնէն ու չէ գտած. և ըստ ո-
րում անկար ժողովուրդը նորին սըր-
բազանութեան միջոցով միայն կրնար
գիմել ի Պատրիարքարան, երբ տե-
սուս որ այն ժամանակի վարչութիւ-
նը ձեռք չ'կարկառեց, և մանաւանդ
դանէ քանի մը բռնաւոր Զօրպահի-
ներուն ճանկէն իւր հարստահարեալ
ժողովուրդն ազատելու անգամ ան-
փայլ գտնուեցաւ, ալ խեղճերուն
ճարը հասնելով ստիպուեցան ա-
պաստանիլ յօտար կրօնս :

Եւ երկրորդ, առաւել ևս բաղ-
մած անօթ վկայ են վերոյգրեցոյ՝
նոյն իսկ արտաքին երեւութիւն միայն
ի կրօնափոխութիւն դիմող և խել
մը տարիներով օտար կրօնքի մէջ
յալկամայ թափառող հարկաւոր
գերդաստանք, որոնք Եղեւսեան սըր-
բազան հօր օրով երբ աղաչող և-
զան բռնակալաց ճանկէն գերմ մը-
նալ, իսկայն հիմակուսան 1638 թե-
թիւ խորհրդածութիւնները կ'անխա-
պէս ստուգելով, արտասուելառն
ազգեսանք օրհնութեան կոնգրակ
խնդրեցին իրենց ոտորագրութեամբ
ի Տ. հանգուցեալ Տ. Պօղոս սրբազան
Պատրիարքէն 1863 սեպտեմբեր ամ-
սոյ մէջ, որով վերստին գրկախառն
համբուրեցին իրենց մայր եկեղեցին :

Այլ սակայն՝ երուսաղէմացի կիւ-
րեղ և ֆիլիպպոս անփորձ վարդա-
պետաց շնորհիւր դարձեալ իշխա-
նութիւն ձեռք ձգեցին յիշեալ չոր-
պահները, և յաջողեցան զԵղեւ-
սեան հեռացնել այս վիճակէն, և հե-
տեւաւոր զժողովուրդն ի նախկին
փառք մասնել :

Արդ՝ հիմայ տկար և անաւերտնջ
ժողովուրդն իրենց սիրելի հօլմէն
զրկուած, ժողովոյս միջոցով իւր
վիշաղ կը հասցնէ Պատրիարքարա-
նին, բայց անրեկի կը մնան բոլոր
գրութիւնք և հանրագրութիւնք,
որոց թիւը թէ՛ պաշտօնական և թէ՛
ոչ—պաշտօնական՝ չափէն աւելի ե-
ղած է :

Գիտենք, որ օտարակրօն լրա-
գիրները ծաղիկահարութեամբ կը

թնդացունեն այս անտէր մնացած
վիճակիս մէջ կրօնափոխութեան օր-
քան զօր ճարակիլը, բայց այս կրօ-
նափոխութեան պատճառն յիշեալ
թերթիդ խորհրդածութիւնն է, գըլ-
խաւորապէս անհովիւ մնացած ըլլա-
լովնս :

Պատրիարքարանը քաջ գիտէ, որ
վիճակիս սիրելի հօլմէն նկատմամբ
ինչէ՛ր գրուած են : Պատրիարքա-
րանը գիտէ որ վիճակիս զանազան
տեսակ հարստահարութեանց դաւա-
նաղէտ կակիծը քանիցս նկարագրը-
ւած է իրեն ի պաշտօնէ, բայց հա-
մայն անխելի մնացած է :

Ահաւասիկ Պօղոսի ընկերութիւնն
արտաքուստ մարդասիրաբար և ի
ներքուստ մարդօրոտաբար կը խնա-
մէ սովատանջ Ազգայինները. բան
հասկըցող խնամով կարգաւոր է այս
տարուան Դիտակի 135 և Աւետա-
բերի 5—7 և այլ թերթերը :

... Լ. Ֆէնտի, ի պաշտօնէ կը
պարտաւորեմք զձեզ որ մեր այս սըր-
տիցուը հրատարակելով՝ Ազգ. կեդ-
րոնական վարչութեան ուղղութեան
թիւնը հրաւիրէք :

Մնամք աղօթարար վստի
Ազգիւս և Զեր ազնիւ ազգա-
սիրութեան :

7 մարտ 1875 կրօնական ժողովոյ
յԱմասիա Ատենապետ Ատենագրի
Տ. Բարձրագէտ Տ. Յոհաննէս
Տ. Մարտիան

Անդամք
Տ. Կարապետ Տ. Կարապետ Ուիլ
Տ. Ներսէսեան Արապետ Բ. Կահանայ

... Խմբագիր :

Թիւեան Յարութիւն է ֆէնտիի ստո-
րագրութեամբ 1481 թիւ Օրագրոյ մէջ
նամակ մը կարգացինք, որ Մատիւ ուղ-
ղուած և Սրբազան զրկուած է ի հրատա-
րակութիւն, նամակին գրուած թուա-
կանէն տասնուչորս օր վերջը :

Երբ տեղեկացանք Զեր մեծապատ-
ւութեան թէ այդ նամակը Թիւեան է-
ֆէնտի ձեռք զրկած չէ, իսկայն համոզուե-
ցանք՝ որ հրատարակութեան տասնու-
չորս օր յետագուելուն պատճառն ըզ-
ձեղ երեցնելու նպատակաւ այդպիսի
փոքրութիւն մը խորհուրդ ու գործադ-
րուել է. որովհետեւ նամակին և հրա-
տարակութեան թուականին տարբերու-
թեան նախ Մատիւ ուղղուած բայց
ընտել զրկուած չ'ըլլալէն յայտնի կը
տեսնուի՝ որ այդ նամակը Օրագրոյ խմբ-
րագրին ի պաշտպանութիւն գրուած և
վարչական վերջին տնօրէնութեանց հրա-
տարակութեան տպագրուած է՝ ըստ այնմ
փոխութիւններ ընելու մտքը : Այսպի-
սի արուեստակեալ նամակ մը, որոյ խմբ-
րագրութեան շարժառիթը, սկզբնաւոր
ութիւնը, և մինչև ի հրատարակու-
թիւն այլ և այլ ձևերու և դրոյներու փո-
փոխիլն ըստ ինքեան մտանուած ըլլալով
ընտելանալու չ'ընար իր մէջ ճշմարտու-
թիւն պարունակել :

Թիւեան է ֆէնտի իր այս նամակովը
կը հերքէ ու կը ժխտէ ինչ որ բանիւ
յայտարարեց մեր գրասենեկին մէջ Սա-
մաթիոյ նախորդ Թաղ. խորհրդոյ հաշ-
ւետաւորաց նկատմամբ, ըսելով թէ՛
« այդ հաշիւոյ մէջն չ'ենթադրեմք երբ իրեն
մէկ քանի մօթի, կասկածելի և խորհրդա-
կալ կէտեր ցոյց տուինք » :

Մեք չ'իմք կրնար նախատեսել թէ
Թիւեան է ֆէնտիի պէս պատուոյ տէր
մէկն՝ որ մը իր այս խօսքը պիտի ժըխ-
տէր հրատարակու, և հետագայս առանց
փարսելու մեր մէկ հրապարակային նա-
մակին մէջ իր անունը յիշեցնել, իբրեւ
այդ առաջարկ անհանդիմ և խորհրդաւոր
վիճակին ի վկայութիւն : Բայց փոյթ չէ՛
թիւ Թիւեան է ֆէնտի իւր ըսածը հրա-
պարակաւ ետ առնու. մեք նոյն իսկ իւր
նամակին խօսքերէն սպացուցանելը թէ
Թիւեան է ֆէնտի ինչ որ ուղեր է ժըխ-
տել ընդհակառակն հաստատելու է անգի-

